

میزان توجه به شاخص های تربیتی امام خمینی (ره) در سند چشم انداز آموزش و پرورش

محمد رضا طیبی میبیدی^۱، محمد جابر سالاری گوهرریزی^۲، محمد رضا زارع مهرجردی^۳،

محمد رضا غلامی رکن آبادی^۴

یزد میبد خیابان امام خمینی کوچه نسترن ۱۴

یزد زارچ خیابان پاسداران کوچه امام حسن مجتبی (ع)

یزد میبد خیابان ۲۲ بهمن کوچه شهید حسین فلاح

یزد میبد رکن آباد خیابان مسجد ابوالفضل (ع) کوچه شهید عبدی

Tayebi72418@yahoo.com

چکیده

در این مقاله، محتوای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از منظر توجه به مؤلفه های تربیت سیاسی از دیدگاه امام خمینی (ره) را مورد بررسی قرار می دهیم. برای این منظور از روش تحلیل محتوای کمی و ابزار (سیستم مقوله بندی) استفاده نمودیم. مؤلفه های تربیت سیاسی از منظر بنیان گذار کبیر انقلاب عبارت اند از: آزادی، استقلال، خودشناسی، آگاهی و عدالت. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را با مجموع ۱۵۳۷ پاراگراف مورد بررسی قرار دادیم و واحد تحلیل، پاراگراف بود. برای هر مؤلفه، مضامینی انتخاب نمودیم و محتوای سند را مورد بررسی قرار دادیم. در پایان به این نتایج نائل گشتیم: مؤلفه استقلال ۲/۱۶ درصد، مؤلفه آزادی ۱۱/۵۷ درصد، مؤلفه خودشناسی ۵/۴۶ درصد، مؤلفه عدالت ۴/۴۵ درصد و مؤلفه آگاهی ۱۶/۳۳ درصد در پاراگراف های کل سند تحول، موجود بود. نتایج حاصل نشان می دهد به طور کلی توجه نسبتاً مناسبی به تربیت سیاسی از دیدگاه امام، در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش صورت گرفته است. از آنجایی که تربیت سیاسی، امری حیاتی برای دانش آموزان و به طور کلی جامعه هست و نهاد آموزش و پرورش وظیفه اصلی پرورش افرادی با بینش سیاسی مکفی را بر عهده دارد، شایسته است که توجه به این مهم، سرلوحه نظام تعلیم و تربیت کشور قرار گرفته و در برنامه ریزی های کلان و محتوای کتب درسی نیز به آن توجه ویژه ای مبذول گردد.

کلیدواژه: سند تحول بنیادین، تربیت سیاسی، امام خمینی (ره)، تحلیل محتوا، آموزش و پرورش

۱ دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان یزد

۲ دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان یزد

۳ دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان یزد

۴ دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان یزد

بیان مسئله

بنیان‌گذار کبیر انقلاب اسلامی برای تربیت سیاسی مؤلفه‌هایی را برشمردند از جمله: آگاهی، عدالت، استقلال، خودشناسی، آزادی. سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش با الهام‌گیری از اسناد بالادستی و بهره‌گیری از ارزش‌های بنیادین آن‌ها و توجه به اهداف راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران، چشم‌انداز و اهداف تعلیم و تربیت در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی تبیین شده است. در این مقاله سعی شده است میزان توجه سند تحول بنیادین به مؤلفه‌های تربیت سیاسی امام خمینی (ره) را مورد بررسی قرار دهیم.

مقدمه

تربیت سیاسی از دوران باستان تاکنون مورد توجه فیلسوفان بوده است. در دیدگاه فلاسفه بزرگی همچون ارسطو (Aristotle) و افلاطون (Plato) سیاست بر اساس اخلاق و تربیت در خدمت آنان بوده و موضوع سیاست را تربیت می‌دانستند (ارسطو، ۱۳۷۸) (افلاطون، ۱۳۸۶). تربیت سیاسی در دیدگاه اسلام، به پرورش باطنی انسان‌های آزاده و بارآده توجه دارد که هم برای زندگی دنیوی خود برنامه‌ریزی می‌کنند و هم به سعادت اخروی خود توجه می‌کنند. امام (ره) موضوع سیاست را تربیت می‌داند نه قدرت (سلحشوری، ۱۳۹۱). نظریه و نظام سیاسی مورد نظر امام خمینی، جزء جدانشدنی جهان بینی و باورهای دینی ایشان بود. امام خمینی، سیاست را در چارچوب مکتب اسلام مورد توجه قرار می‌دادند. از نظر ایشان سیاست به معنای «راهبری به سوی خداوند» است که بیانگر آمیختگی مفهوم دین و سیاست است (قاضی‌زاده، ۱۳۷۷). امام (ره)، اهتمام اسلام را به حکومت و روابط سیاسی اقتصادی را نخست، فراهم آوردن شرایط لازم برای تربیت انسانی مذهب و بافضیلت می‌داند، یعنی، حکومت باید شرایط مساعدی برای تربیت انسانی مؤمن فراهم آورد (خمینی مصطفوی، ۱۳۷۸). همچنین امام راحل توجه ویژه‌ای به تربیت سیاسی متربیبان جامعه داشتند. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش که در مهر و موم‌های اخیر و با صرف وقت و هزینه زیاد و با کمک خرد جمعی تبیین و منتشر شده است، نقشه راه جامعی برای نهاد آموزش و پرورش کشور می‌باشد. از آنجایی که تربیت سیاسی مطلوب متربیبان، از نظام آموزش و پرورش مورد انتظار است، توجه این سند، به تربیت سیاسی، ضروری انگاشته می‌شود.

۱- ادبیات پژوهش

۱-۱- تربیت سیاسی

تربیت سیاسی تعریف خاصی ندارد، بنابراین ابتدا باید به بررسی خود این مفهوم پرداخت. تربیت سیاسی از دو کلمه تربیت و سیاست تشکیل شده است. تربیت از ریشه «رب ب» گرفته شده است (باقری، ۱۳۸۶). بنابراین در امر تربیت باید بر فعالیت‌های آزاد و درونی توجه کرد. هنگامی می‌توان از تربیت انسان سخن گفت که به گوهر انسان و ارزش‌هایی که او را از سایر حیوانات جدا می‌کند، توجه کنیم (نقیب‌زاده، ۱۳۸۵). سیاست در لغت به معنی پاس داشتن ملک، حراست و نگهداری، حکم راندن، رعیت‌داری، ریاست، داوری، مصلحت، تدبیر، تأدیب، دوراندیشی، قهر کردن، شکنجه، عذاب، عقوبت، عدالت و غیره آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷). سیاست، مجموعه تدابیری است که حکومت به منظور اداره امور کشور اتخاذ می‌کند (آقا بخشی، ۱۳۷۴). در یک تعبیر جامع می‌توان گفت که تربیت سیاسی پرورش فضائل، دانش و مهارت‌های مورد نیاز برای مشارکت سیاسی و آماده کردن اشخاص برای مشارکت سیاسی و آماده کردن اشخاص برای مشارکت آگاهانه در بازسازی آگاهانه جامعه خود است (جان الیاس، ۱۳۸۵). اموری همچون تربیت شهروندان، گزینش رهبران سیاسی، ایجاد یک همبستگی سیاسی، حفظ قدرت

سیاسی، اجتماعی کردن افراد برای نظام‌های سیاسی، نقد نظام‌های سیاسی موجود و تقویت شهروندان جهانی، از جمله اهدافی است که برای تربیت سیاسی تعریف کرده‌اند(همان).

۱-۲ تربیت از منظر امام (ره)

دیدگاه امام خمینی (ره) در باب تربیت، همان دیدگاه متعالی و عمیق توحیدی و الهی است که از محورهای اساسی اختلاف مکاتب مادی با دین حق به شمار می‌رود؛ زیرا آن‌ها انسان را حیوانی ادراک کرده‌اند، مثل سایر حیوانات؛ و حال آنکه انسان به‌عنوان خلیفه خدا دارای مراتب نامتناهی‌ای است که با تربیت الهی و تخلّق به اخلاق حضرت حق، می‌تواند به آن مراتب دست یابد، انسان ادراکاتش و قابلیتش برای تربیت، تقریباً باید گفت غیرمتناهی است (خمینی، ۱۳۷۸). اساساً نیاز انسان به راهنمایی و هدایت انبیا، از همین نگاه قابل تبیین است؛ نیازی که گذر زمان و رشد پیشرفت‌های علمی و مادی، نه تنها چیزی از آن نمی‌کاهد که ضرورت آن را افزون می‌سازد و جز از راه وحی الهی قابل تأمین نیست؛ نیازی که جایگزین ناپذیر است و وجدان و فطرت و خرد آدمی بدان گواهی می‌دهد. اهمیت و جایگاه تربیت در نگرش امام خمینی (ره) با مجموعه هستی پیوند خورده است و هدف غایی خلقت، تربیت انسان کامل است. چنین ربط وثیق و پیوند محکمی در تکوین، می‌تواند جایگاه تربیت را در تشریح هم نشان دهد. در حقیقت، تشریح ادیان الهی و بعثت انبیا، هدفی جز تربیت انسان نداشته است، اساس عالم بر تربیت انسان است. انسان عصاره همه موجودات است و فشرده تمام عالم است؛ و انبیا آمده‌اند برای این که این عصاره بالقوه را بالفعل کنند و انسان یک موجود الهی بشود این موجود الهی، تمام صفات حق تعالی در اوست و جلوه‌گاه نور مقدس حق تعالی است.

۱-۳ نگاه امام (ره) به سیاست

مبنای نگرش سیاسی امام (ره) بر همین اصل توحید، که آن را مهم‌ترین و بارزترین اصل اعتقادی و بینشی دانسته‌اند، استوار است و نتیجه همین اصل است، این اصل به ما می‌آموزد که انسان، تنها در برابر ذات اقدس حق باید تسلیم باشد و از هیچ انسانی نباید اطاعت کند؛ مگر این که اطاعت او اطاعت خدا باشد. اگر سیاست را تبیین و تنظیم رابطه امر دهی و امربری تعریف کرده‌اند، (حشمت زاده، ۱۳۸۱) این رابطه به‌صورت اصیل، ذاتی و مستقل، تنها با خدا برقرار می‌شود. در امر سیاست، ارتباط امر دهی و امربری که بین انسان‌ها برقرار می‌شود، هنگامی حق است و برای یک مسلمانِ موحد قابل قبول که برخاسته و در راستای اطاعت خدا باشد، بنابراین هیچ انسانی هم حق ندارد انسان‌های دیگر را به تسلیم در برابر خود مجبور کند.

سیاست به معنای مدیریت کلان دولت و راهبرد امور عمومی در جهت مصلحت جمعی و انتخاب روش‌های بهتر در اداره شئون کشور (عمید زنجانی، ۱۳۹۰) بخشی از آموزه‌ها و احکام اسلامی را تشکیل می‌دهد و لازمه جامعیت و کمال این دین الهی و نشان‌دهنده پیشگامی اسلام در مدنیت و قانون مداری است.

۱-۴ مؤلفه‌های تربیت سیاسی از دید امام خمینی (ره)

مؤلفه‌های تربیتی سیاسی از منظر بنیان‌گذار کبیر انقلاب عبارت‌اند از: آزادی، استقلال، خودشناسی، آگاهی و عدالت

آگاهی مردم در مقام تبدیل قدرت به اقتدار است. از دید امام خمینی (ره) هر ملتی که می‌خواهد اقتدار بیشتری داشته باشد باید آگاه‌تر باشد. آگاهی سیاسی باعث رشد حکومت است، شناختن منافع ملت در گرو آگاهی جامعه است؛ زیرا اگر ملتی به درک و روشن‌بینی صحیح برسد دیگر از گزند حوادث به دور است و آسیب نمی‌بیند (خمینی، ج ۲۱، ۱۳۶۴) از نظر امام خمینی تربیت سیاسی باید با بصیرت همراه باشد در چنین حالت افراد با آگاهی‌های سیاسی پرورش می‌یابند.

۲-۴-۱ خودشناسی

از نظر امام (ره) انسان باید ابتدا خودش را تربیت کند تا بتواند دیگران را تربیت کند. ایشان یکی از دلایلی که حاکمان منحرف‌شده‌اند را عدم اصلاح خود می‌داند امام خمینی (ره) تأکید فراوانی روی این جمله می‌کند که اول چیزی که در ابتدا بر ما لازم است، اصلاح خود است (خمینی، ج ۱۵، ۱۳۶۴). ایشان در جای دیگر می‌فرماید اگر کسی خودش را اسلامی نکند، نمی‌تواند دیگران را به اسلام دعوت کند (خمینی، ج ۱۲، ۱۳۶۴). از سخنان امام خمینی درمی‌یابیم که انسان ابتدا باید به اصلاح خود فک کند و بعد از آن به فکر اصلاح دیگران باشد.

۳-۴-۱ آزادی

اگر انسانی آزاد باشد به درجه بالایی از انسانیت می‌رسد. امام خمینی (ره) معتقد است که هیچ‌کس نمی‌تواند انسان‌ها را مجبور به انجام کاری کند. مالک اصلی و حقیقی انسان‌ها خداوند متعال است، هیچ فردی حق ندارد انسانی را و هیچ ملتی حق ندارد ملت دیگر را از نعمت آزادی محروم کند. امام (ره) معتقد است که باید اصل آزادی بشر را بیاموزیم که هیچ‌کس حق ندارد ملت یا انسانی را از آزادی محروم کند (خمینی، ج ۴، ۱۳۶۴).

۴-۴-۱ عدالت

عدالت عبارت است از: اصل آرمانی یا طبیعی یا قراردادی که معنای حق را تعیین و اقرار به آن را در عمل ایجاب می‌کند. (صانعی دره بیدی، ۱۳۷۰) وظیفه انبیا برپایی عدالت اجتماعی بود که خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: انبیا را فرستادیم تا مردم به عدل و قسط قیام کنند. (حدید، ۲۵) عدالت باید در سایه اسلام باشد تمام ملل جهان باید برای برپایی عدالت قیام کنند. عدل و قسط یک گرایش فطری است این‌یک امر الهی است و از راه اکتساب نمی‌شود به دست آورد.

۵-۴-۱ استقلال

آخرین مؤلفه از تربیت سیاسی که می‌خواهیم آن را بررسی کنیم استقلال هست. تمامیت ارضی و حاکمیت ملی کشور با حفظ استقلال مصون می‌ماند استقلال برای حفظ اسلام است و اسلام زمانی منزوی می‌شود که جمهوری اسلامی از بین رود. امام (ره) معتقد بود که سیاست ما همیشه بر حفظ آزادی و استقلال و حفظ منابع مردم است که این اصل را فدای چیزی نمی‌کند. استقلال و آزادی با یکدیگر رابطه مستقیم دارند، اگر یکی از آن‌ها از بین رود دیگر از بین می‌رود. ملتی آزاد و مستقل است که بر ارزش‌های دینی و فرهنگی اتکا کند و بدون استقلال این اتکا سودی ندارد. اگر آزادی بدون استقلال باشد همان بردگی هست. استقلال نیز انواعی دارد از جمله: استقلال فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نظامی.

۵-۱ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

در مقدمه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش آمده است: تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه‌جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی است. احراز عرصه تعلیم و تربیت از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی پیشرفت همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقاء سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است. به این ترتیب تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان درگرو تربیت انسان‌های عالم متقی و آزاده و اخلاقی است. تعلیم و تربیتی که تحقق بخش حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی ایرانی باشد در پرتو چنین سرمایه انسانی متعالی است که جامعه بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی انسان کامل را یافته و در سایه چنین حکومتی ظرفیت و استعداد‌های بشر به شکوفایی و کمال خواهد رسید. تحقق این هدف نیازمند ترسیم نقشه راهی است که در آن نحوه طی مسیر، منابع و امکانات لازم، تقسیم کار در سطح ملی و الزامات در این مسیر به صورت شفاف و دقیق مشخص شده باشد. در تهیه سند ملی تحول بنیادین آموزش و پرورش کوشش شده است تا با الهام‌گیری از اسناد بالادستی و بهره‌گیری از ارزش‌های بنیادین آن‌ها و توجه به اهداف راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران، چشم‌انداز و اهداف تعلیم و تربیت در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی تبیین شود.

تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آرمان‌های بلند نظام اسلامی باید معطوف به چشم‌اندازی باشد که در افق روشن ۱۴۰۴، ترسیم‌گر ایرانی توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویتی اسلامی انقلابی، الهام‌بخش جهان اسلام همراه با تعاملی سازنده و مؤثر در عرصه روابط بین‌المللی است. هرچند در سه دهه گذشته تلاش‌های وافر و قابل تقدیری از سوی مسئولان و متصدیان نظام تعلیم و تربیت برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی کشور به عمل آمد که خوشبختانه نتایج مثبت و مفیدی نیز برجای گذاشته است؛ لیکن هنوز آموزش و پرورش با چالش‌های جدی روبه‌رو است و برون‌داد آن در طراز جمهوری اسلامی ایران و پاسخگویی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نیست. از این‌رو، تأکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادین در آموزش و پرورش با تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی_ ایرانی و تدوین الگویی اسلامی_ ایرانی برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی، کهنه و تقلیدی محض، چراغ راه برون رفت از چالش‌های نظام آموزشی کشور هست. خوشبختانه با درک ضرورت و اهمیت این امر و در پاسخ به ندای هوشمندانه رهبری معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی)، طرح تدوین سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مثابه سند تحول راهبردی نظام آموزش و پرورش در افق چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران در دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار گرفت و سرانجام پس از شکل‌گیری حلقه‌های کارشناسی_ پژوهشی با مشارکت صاحب‌نظران حوزوی و دانشگاهی و مدیران و کارشناسان مجرب آموزش و پرورش و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، ضمن پایبندی به دیدگاه‌های حضرت امام خمینی (ره) و نظرات مقام معظم رهبری درباره تحول بنیادین نظام آموزشی و همسو با اسناد فرادستی، از جمله سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، سند مذکور تدوین و به تصویب این شورا رسید.

۶-۱ پیشینه پژوهش

۱- (رهبری و همکاران، ۱۳۹۴)، مقاله‌ای تحت عنوان هویت ملی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را انجام داده‌اند. چکیده این مقاله بدین شرح است: نظام آموزش و پرورش در هر کشوری یکی از مهم‌ترین ارکان سازنده فرهنگ و هویت آن جامعه است، لذا تقویت فرهنگ و هویت ملی، نیازمند توجه، تقویت و تحول در نظام آموزش و پرورش ملی است. دستاوردهای تحقیق نشان از این دارد که هویت ملی ایرانی موجود در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ج.ا.ایران، ترکیبی از سه بُعد هویت اسلامی، هویت ایرانی، و هویت متجددانه، هست که می‌تواند موجبات همبستگی ملی را در میان دانش‌آموزان فراهم نماید. در عین حال، بررسی‌ها نشان می‌دهد که لایه هویت اسلامی از برجستگی و وزن بیشتری در این سند برخوردار است.

۲- (صفر حیدری و حسین نژاد، ۱۳۹۳)، مقاله‌ای با عنوان نگاهی به جایگاه عدالت آموزشی در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش ایران انجام دادند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی امکان و یا امتناع تحقق عدالت آموزشی در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش ایران است. برای دستیابی به این هدف از روش تحلیلی و انتقادی بهره گرفته شد؛ بنابراین، با نظر به رویکردهای عدالت آموزشی (آرمان‌گرا، لیبرالیستی، مارکسیستی، فمینیستی و نژادی، پسامدرن و وجودی) سند تحول بنیادین نظام آموزشی ایران مورد نقد و بررسی قرار گرفت.

یافته‌های حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش بر بنیاد رویکرد آرمان‌گرا و بر اساس آمیزه‌ای از خوانش ایدئولوژیک از دین تدوین شده است. از این رو، به نظر می‌رسد که سند در تحقق عدالت آموزش دارای چالش‌هایی است. این چالش‌ها از یک سو به ماهیت رویکرد آرمان‌گرایی و از سوی دیگر، به نگاه محدود ایدئولوژیک به عدالت برمی‌گردد. به نظر می‌رسد تحقق عدالت آموزشی نیازمند رویکردی معنوی و تکثرگرا به انسان و جامعه است. درون‌مایه‌های چنین رویکردی را در درون سنت فکری و عرفانی اسلامی می‌توان باز یافت.

۳- (قهرمانی فرد و همکاران، ۱۳۹۱). پژوهشی تحت عنوان جهت‌گیری‌های تربیت قرآنی سند تحول نظام آموزش و پرورش انجام دادند. در چکیده این مقاله این‌گونه آمده است: پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به‌رغم اینکه مسئولیت عمده تربیت دینی فرزندان با هدف تربیت انسان‌هایی برای رسیدن به کمال و قرب الهی، به نهاد آموزش و پرورش سپرده شد. ولی امروزه خروجی نظام تربیتی در سطح جامعه، نشان‌دهنده این است که نظام آموزش و پرورش کشور، در تربیت دینی و قرآنی و به‌ویژه در مأموس کردن فراگیران با قرآن، آن‌طور که باید مطلوب عمل نکرده است. در مواجهه با چنین چالش محوری، بررسی جهت‌گیری اساسی با رویکرد قرآنی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و استفاده از ظرفیت‌های برنامه‌ای و تحولی به‌منظور زمینه‌سازی تدوین منشور توسعه فرهنگ قرآنی - مورد اشاره سند تحول بنیادین و به‌ویژه توسعه فرهنگ انس با قرآن کریم در میان کودکان، نوجوانان و جوانان ضروری به نظر می‌رسد. در مقاله حاضر با رویکرد توصیفی-تحلیلی، ضمن آسیب‌شناسی وضعیت موجود تربیت دینی و قرآنی فراگیران در نظام تربیتی جامعه، مبتنی بر جهت‌گیری‌های فلسفه تربیتی اسلامی و ظرفیت‌های ایجاد شده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، راهکارهایی را در جهت توسعه و ترویج فرهنگ قرآنی و انس با قرآن کریم در نظام آموزشی و مدارس پیشنهاد کردیم.

۴- (پیروانی نیا، ۱۳۹۲). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از نظر میزان اهمیت به یادگیری سازمانی تحلیل کردند. این تحقیق شامل تحلیل کمی و کیفی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر اساس پنج مؤلفه یادگیری سازمانی (تجربه‌اندوزی، ریسک‌پذیری، تعامل با محیط خارجی، گفت‌وگو و تصمیم‌گیری مشارکتی) مطابق با مقیاس چیوا هست. در این بررسی، از روش تحلیل محتوا و آنتروپی شانون برای بررسی سند استفاده شده است. با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که بیش‌ترین توجه به مؤلفه‌های تصمیم‌گیری و تعامل با محیط بیرونی شده است و به مؤلفه‌های گفت‌وگو و تجربه‌اندوزی و آزمایش به ترتیب کم‌ترین توجه شده است. به نظر می‌رسد که برای دستیابی به اهداف سند تحول بنیادین، لازم است تا در همه زمینه‌های یادگیری سازمانی فرهنگیان تجدیدنظری کلی در سیاست‌های اجرایی آموزش و پرورش انجام شود.

۵- (نجفی و احمدی، ۱۳۹۱). پژوهشی تحت عنوان نقش و کارکرد خانواده از دیدگاه اسلام و بررسی جایگاه آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش انجام دادند. چکیده این پژوهش بدین گونه است: روش گردآوری اطلاعات در بخش اول توصیفی و در بخش دوم استفاده از تکنیک تحلیل متن و محتوا است. در این پژوهش نتیجه‌گیری شده است که آن‌گونه که شایسته و بایسته است به خانواده به‌مثابه یک نهاد بنیادین و مرکز تربیت نسل و انتقال ارزش‌های اخلاقی و تربیتی در بخش‌های نظری سند و اصل سند تحول بنیادین توجه کافی نشده و راهکارهای اجرایی برای ایفای نقش و مشارکت در امور تحصیلی و تربیتی فرزندان نشان ارائه نشده است. تضعیف این جایگاه و سپردن نقش تربیت به دولت و مدرسه ممکن است زمینه‌ساز بسیاری از ناهنجاری‌های جامعه در زمینه اخلاق و رفتارهای اجتماعی باشد.

۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

پیدایش نظام سیاسی جدید، تنها یکی از اقدامات سیاسی و اولیه بعد انقلاب بوده است و باید در پرتو آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب اسلامی، تغییر و تحولاتی در همه نهادها از جمله آموزش و پرورش صورت گیرد. اهمیت دیگر اینکه با تکیه بر تعلیم و تربیت به‌عنوان بستری مناسب و

طبیعی، امکان تداوم و تحقق تدریجی آرمان‌های انقلاب اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) در نسل آینده و حال پدید می‌آید. تربیت سیاسی به‌عنوان یکی از ابعاد تربیت متربیبان همواره مورد تأکید امام راحل قرار داشت و همواره بر این نکته اصرار می‌ورزیدند که دولت می‌بایست افرادی باتربیت سیاسی قابل قبول تربیت نماید. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش باهدف تغییر رویکرد آموزش و پرورش و دادن نقشه راه توسط جمعی از نخبگان و صاحب نظران تبیین و تصویب شد. پر واضح است که توجه به ابعاد تربیت سیاسی در این سند، امری لازم و ضروری است. بررسی اینکه این نقشه راه تا چه میزان در پرداختن به تربیت سیاسی موفق عمل کرده، مستلزم تحلیل محتوای متن آن است. لذا این تحقیق برای رسیدن به این هدف تلاش می‌کند.

۳- هدف اصلی

بررسی میزان توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مؤلفه‌های تربیت سیاسی امام خمینی(ره)

۱-۳ اهداف جزئی

- دستیابی به میزان توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مفهوم استقلال
- دستیابی به میزان توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مفهوم آزادی
- دستیابی به میزان توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مفهوم عدالت
- دستیابی به میزان توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مفهوم خودشناسی
- دستیابی به میزان توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مفهوم آگاهی

۴- سؤالات پژوهش

- چه میزان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه خود را به تربیت سیاسی دانش آموزان مبذول داشته است؟
- چه میزان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه مکفی را به مفهوم استقلال مبذول داشته است؟
- چه میزان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه مکفی را به مفهوم آزادی داشته است؟
- چه میزان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه خود را به عدالت مبذول داشته است؟
- چه میزان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه خود را به خودشناسی مبذول داشته است؟

چه میزان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه خود را به آگاهی مبذول داشته است؟

۵- جامعه نمونه آماری

در این پژوهش جامعه آماری ما کتاب مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران چاپ آذرماه ۹۰ می‌باشد.

۶- روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. برلسون، تحلیل محتوا را یکی از فنون تحقیق می‌داند که برای توصیف عینی و منظم محتوای آشکار ارتباطات به کار می‌رود و هدف آن تفسیر کردن است. (آشتیانی و یمنی دوزی سرخابی، ۱۳۷۵) تحلیل محتوا یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین روش‌های تحقیق است و به درستی می‌توان گفت هر محقق به صورتی با آن سروکار دارد (ساروخان، ۱۳۸۳)، لذا در پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوا برای بررسی مؤلفه‌های تربیت سیاسی امام خمینی (ره) در سند تحول بنیادین استفاده شده است.

۶-۱ فرآیند پژوهش

۶-۱-۱ جامعه آماری: کتاب مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران و نمونه، کل جامعه آماری است.

۶-۱-۲ واحد تحلیل: پاراگراف‌های کتاب مبانی نظری تحول بنیادین

۶-۱-۳ واحد شمارش: مؤلفه‌های تربیت سیاسی امام خمینی (ره)

۶-۱-۴ معیار توصیف: میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت سیاسی امام خمینی (ره) در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش است.

۶-۱-۵ تشخیص عناصر هر طبقه: در این مرحله همه محتوا مورد مطالعه دقیق قرار گرفت. پاراگراف مربوطه به هر طبقه، شمارش شد. برای جلوگیری از سوگیری و اطمینان بیشتر، از یکی از همکاران درخواست شد با معیار توصیف، جمله‌ها را تعیین و شمارش نماید.

۶-۱-۶ پردازش اطلاعات و نتیجه‌گیری: پس از جمع‌آوری اطلاعات و بررسی، نتایج در جدولی به شرح زیر قرار داده شد:

۷- جدول داده‌ها

جدول ۱- مؤلفه استقلال (صفحات)																
۶۰	۶۴	۶۵	۷۲	۷۳	۹۲	۹۵	۱۰۱	۱۲۲	۱۳۰	۱۳۶	۱۵۵	۱۵۷	۱۵۹	۱۷۳	۱۸۷	۲۰۰
۲۰۲	۲۱۰	۲۱۱	۲۱۱	۲۱۳	۲۱۴	۲۲۱	۲۲۸	۲۳۶	۲۵۸	۲۶۰	۲۶۴	۲۹۵	۳۰۴	۳۳۹	۳۴۰	۴۰۵

جدول ۲- مؤلفه آزادی (صفحات)																
۵۴	۵۹	۶۱	۶۱	۶۲	۶۲	۶۴	۶۴	۶۵	۶۵	۶۵	۶۶	۶۶	۶۶	۶۷	۶۷	۶۸
۷۰	۷۰	۷۲	۷۲	۷۲	۷۳	۷۳	۷۳	۷۴	۷۴	۷۴	۷۴	۷۵	۷۶	۸۶	۸۸	۸۸
۸۹	۸۹	۸۹	۸۹	۹۲	۹۲	۹۲	۹۲	۹۳	۹۳	۹۵	۹۵	۹۵	۹۹	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۱۵	۱۱۵	۱۱۵	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۲	۱۲۴	۱۲۴	۱۲۵	۱۲۵
۱۲۶	۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۳۱	۱۳۲	۱۳۲	۱۳۴	۱۳۵	۱۳۵	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۶	۱۳۷	۱۳۷	۱۳۷	۱۳۷
۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۲	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۸	۱۴۸	۱۴۸	۱۵۰
۱۵۱	۱۵۲	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۵	۱۶۱	۱۶۴	۱۶۵	۱۶۵	۱۶۶	۱۶۶	۱۶۸	۱۷۳	۱۷۷	۱۸۷
۱۸۷	۱۸۸	۲۰۷	۲۱۰	۲۱۴	۲۱۴	۲۲۱	۲۲۶	۲۲۶	۲۲۸	۲۴۴	۲۵۴	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۷۳	۲۷۷
۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۷۹	۲۸۱	۲۸۹	۲۹۰	۲۹۲	۲۹۶	۲۹۹	۳۰۵
۳۱۵	۳۱۶	۳۴۰	۳۴۱	۳۵۰	۳۵۰	۳۵۳	۳۶۲	۳۶۷	۳۷۰	۳۷۴	۳۷۵	۳۷۵	۳۷۶	۳۸۲	۳۸۳	۳۸۴
۳۸۴	۳۹۰	۳۹۱	۴۰۶	۴۳۱	۴۳۴	۴۳۴	۴۳۵	۴۳۵	۴۳۶	۴۳۸	۴۴۰	۴۴۳				

جدول ۳- مؤلفه خودشناسی (صفحات)																
۴۹	۵۴	۵۷	۵۹	۵۹	۶۸	۶۹	۷۲	۷۳	۷۳	۷۷	۷۸	۸۳	۸۶	۹۵	۹۶	۱۰۴
۱۱۹	۱۲۰	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۳۲	۱۳۳	۱۳۵	۱۳۵	۱۳۵	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۵۳
۱۵۳	۱۵۴	۱۵۴	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۵	۱۵۶	۱۵۶	۱۵۶	۱۵۶	۱۵۷	۱۵۷	۱۵۷	۱۶۱	۱۶۱	۱۶۸	۱۶۸
۱۶۸	۱۸۶	۱۸۸	۲۱۸	۲۲۰	۲۳۸	۲۴۶	۲۴۷	۲۴۷	۲۴۷	۲۴۸	۲۵۰	۲۵۳	۲۵۴	۲۶۵	۲۶۹	۲۷۰
۲۸۸	۲۹۲	۲۹۶	۲۹۹	۳۰۱	۳۰۵	۳۰۶	۳۰۹	۳۱۰	۳۱۲	۳۱۶	۳۳۶	۳۳۸	۳۳۸	۳۵۸	۳۶۱	۳۶۱
۴۳۴																

جدول ۴- مؤلفه عدالت (صفحات)																
۵۰	۷۰	۹۴	۹۶	۹۷	۹۸	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۲	۱۱۴	۱۱۵	۱۲۳	۱۲۶	۱۳۴	۱۳۵	۱۴۵
۱۵۵	۱۵۵	۱۵۷	۱۶۶	۱۷۸	۱۸۳	۱۸۸	۱۹۷	۲۰۷	۲۱۶	۲۲۹	۲۳۰	۲۳۴	۲۴۲	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰
۲۵۱	۲۵۱	۲۵۱	۲۵۲	۲۵۲	۲۵۲	۲۶۲	۲۶۳	۲۶۵	۲۷۳	۲۷۴	۲۷۴	۲۸۰	۲۹۵	۲۹۶	۳۰۳	۳۰۵
۳۰۹	۳۰۹	۳۱۳	۳۱۴	۳۳۸	۳۴۰	۳۴۰	۳۴۶	۳۵۶	۳۵۹	۳۶۰	۳۷۰	۳۸۱	۳۸۸	۳۹۴	۳۹۵	۳۹۷
۴۰۵	۴۰۶															

جدول ۵- مؤلفه آگاهی (صفحات)

۴۵	۴۶	۴۶	۴۸	۴۸	۴۹	۴۹	۵۷	۵۹	۵۹	۶۱	۶۱	۶۳	۶۴	۶۴	۶۸	۶۹
۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۷	۷۸	۷۸	۷۸	۷۹	۷۹	۸۰	۸۰	۸۰
۸۱	۸۲	۸۲	۸۲	۸۲	۸۲	۸۳	۸۳	۸۳	۸۴	۸۵	۸۵	۸۵	۸۶	۸۶	۸۶	۸۷
۸۷	۹۲	۹۲	۹۴	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۷	۹۹	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۴	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۸
۱۰۸	۱۰۹	۱۱۱	۱۱۳	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۸	۱۱۸	۱۱۸	۱۱۹	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۴	۱۲۵
۱۲۵	۱۲۶	۱۳۱	۱۳۱	۱۳۱	۱۳۲	۱۳۳	۱۳۳	۱۳۴	۱۳۵	۱۴۲	۱۴۲	۱۴۲	۱۴۷	۱۴۹	۱۵۱	۱۵۱
۱۵۲	۱۵۷	۱۵۷	۱۵۷	۱۵۷	۱۶۰	۱۷۰	۱۷۲	۱۸۴	۱۸۴	۱۹۹	۲۰۶	۲۰۶	۲۱۰	۲۱۱	۲۱۴	۲۱۷
۲۲۰	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۳	۲۴۱	۲۴۱	۲۴۲	۲۴۵	۲۴۸	۲۵۴	۲۵۵	۲۵۷	۲۵۸	۲۵۸	۲۶۴	۲۶۶	۲۷۰
۲۷۰	۲۷۵	۲۷۷	۲۷۷	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۸	۲۷۹	۲۸۲	۲۸۲	۲۸۴	۲۸۴	۲۸۷	۲۹۲	۲۹۲	۲۹۲
۲۹۳	۲۹۴	۲۹۵	۲۹۸	۲۹۹	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۳	۳۰۵	۳۰۵	۳۰۶	۳۰۹	۳۱۰	۳۱۱	۳۱۱	۳۱۱	۳۱۱
۳۱۱	۳۱۱	۳۱۱	۳۱۱	۳۱۲	۳۱۲	۳۱۲	۳۱۲	۳۱۲	۳۱۳	۳۲۰	۳۲۴	۳۲۴	۳۲۸	۳۳۱	۳۳۹	۳۴۰
۳۴۱	۳۴۱	۳۴۱	۳۴۳	۳۴۳	۳۴۴	۳۴۶	۳۴۶	۳۴۶	۳۴۷	۳۴۷	۳۵۰	۳۵۰	۳۵۱	۳۵۱	۳۵۱	۳۵۱
۳۵۱	۳۵۲	۳۵۲	۳۵۷	۳۶۰	۳۶۲	۳۶۴	۳۶۵	۳۶۵	۳۶۵	۳۶۷	۳۷۱	۳۷۱	۳۷۴	۳۷۷	۳۷۷	۳۸۰
۳۸۱	۳۸۲	۳۸۳	۳۸۳	۳۸۳	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۷	۳۸۸	۳۸۹	۳۸۹	۳۹۱	۳۹۲	۳۹۲	۴۰۲	۴۰۳	۴۰۴
۴۰۵	۴۰۶	۴۰۶	۴۱۲	۴۱۷	۴۱۷	۴۲۱	۴۲۳	۴۲۳	۴۲۴	۴۲۳	۴۲۳	۴۳۵	۴۳۸	۴۳۹	۴۴۱	۴۴۱
۴۴۲	۴۴۲															

جدول ۶- اطلاعات مختصری از بخش‌های کتاب سند تحول بنیادین

بخش	تعداد پاراگراف	از صفحه	تا صفحه
اول	۳۸۸	۳۴	۱۹۲
دوم	۵۲۳	۱۹۵	۳۲۴
سوم	۵۲۶	۳۲۷	۴۱۲
پایانی	۴۰	۴۱۵	۴۱۸
پیوست	۹۶	۴۲۰	۴۴۴
جمع	۱۵۷۳		

جدول ۷- آماری مؤلفه

استقلال		
بخش	فراوانی	درصد
اول	۱۶	۴/۱۲

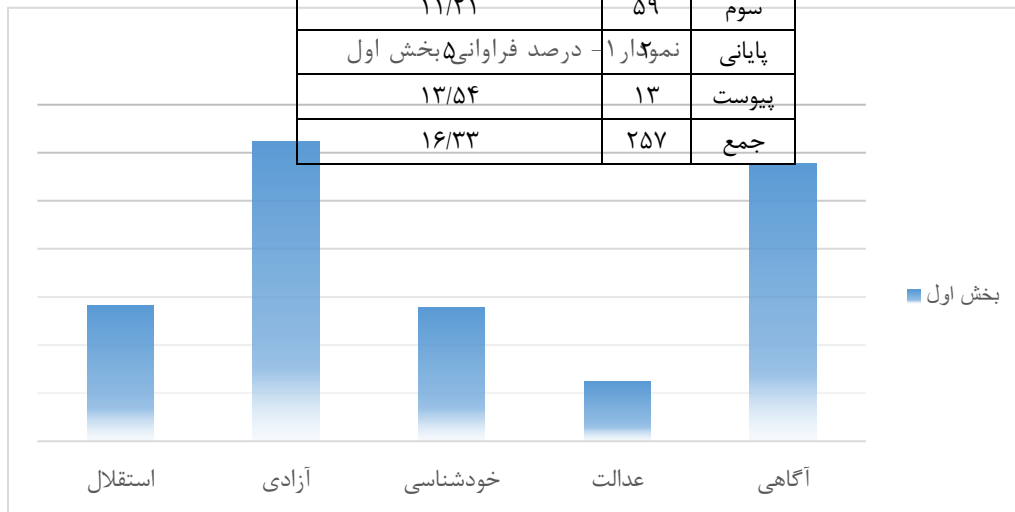
جدول ۸- آماری مؤلفه آزادی		
بخش	فراوانی	درصد
اول	۱۲۱	۳۱/۱۸
دوم	۳۴	۶/۵۰
سوم	۱۸	۳/۴۲
پایانی	۰	۰
پیوست	۹	۹/۳۷
جمع	۱۸۲	۱۱/۵۷

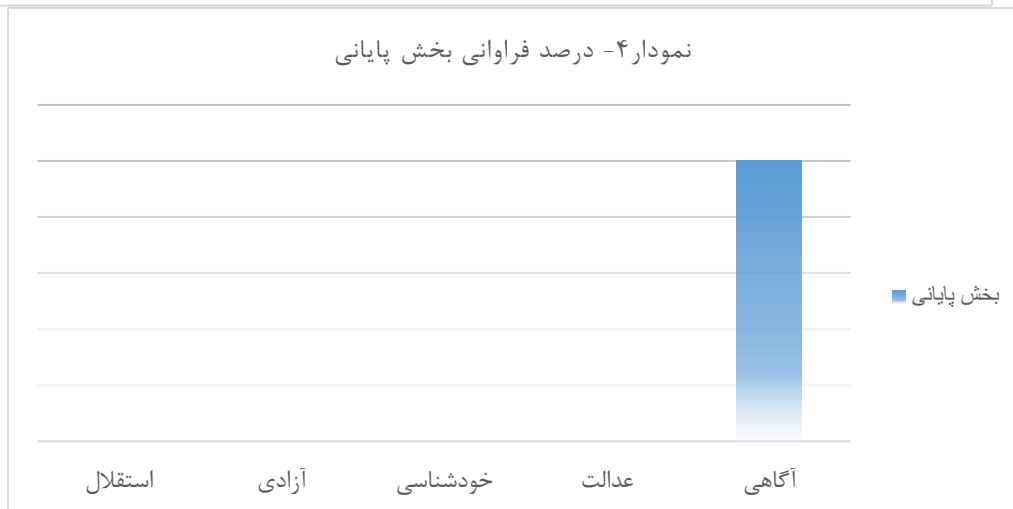
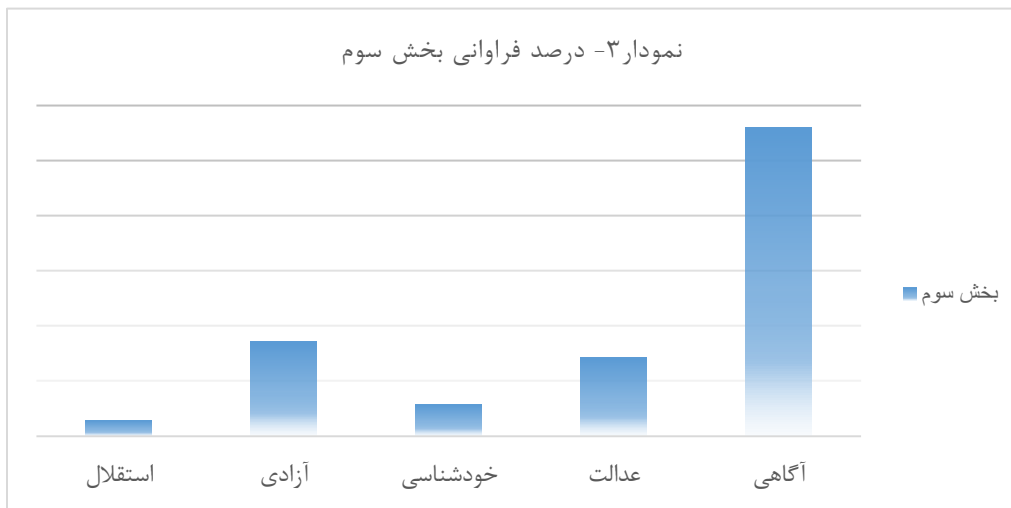
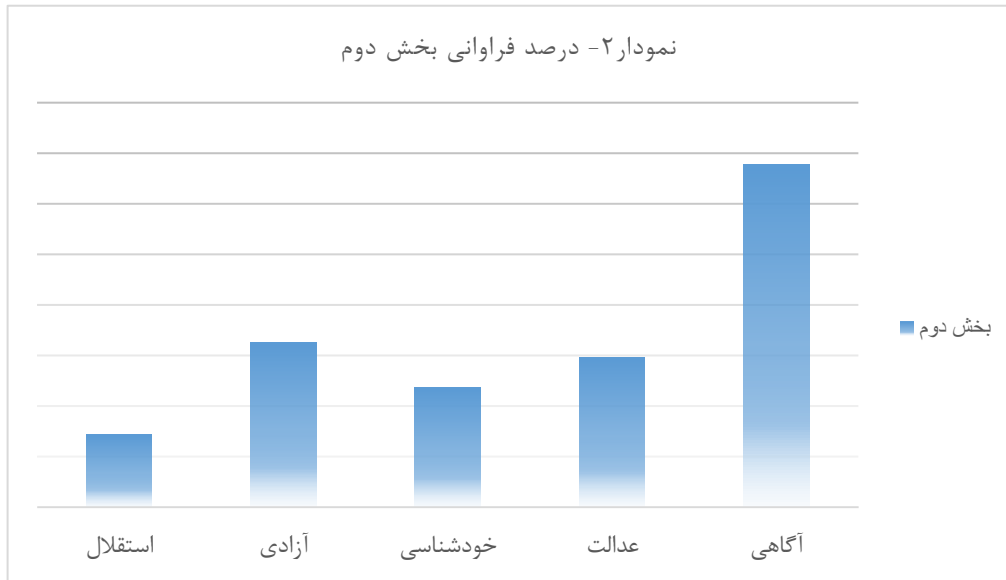
دوم	۱۵	۲/۸۶
سوم	۳	۱/۵۷
پایانی	۰	۰
پیوست	۰	۰
جمع	۳۴	۲/۱۶

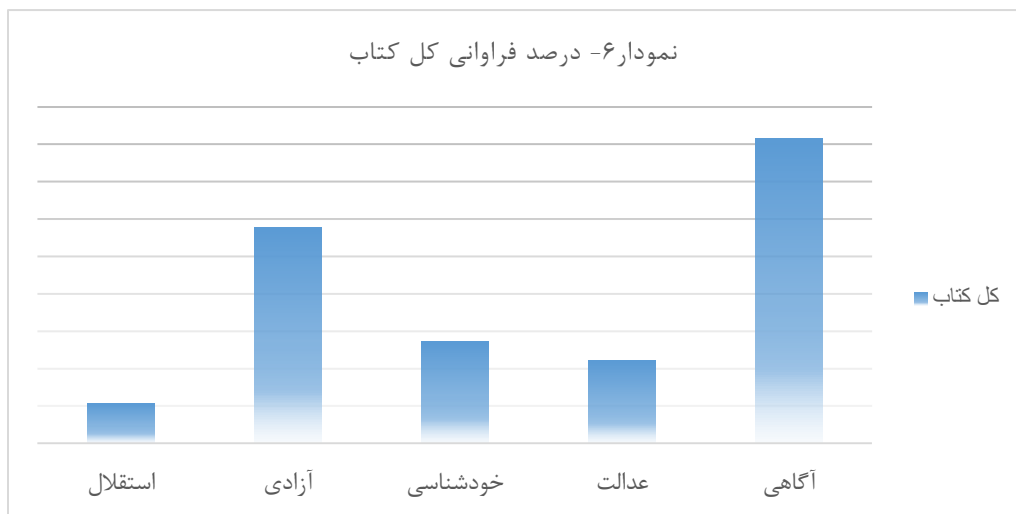
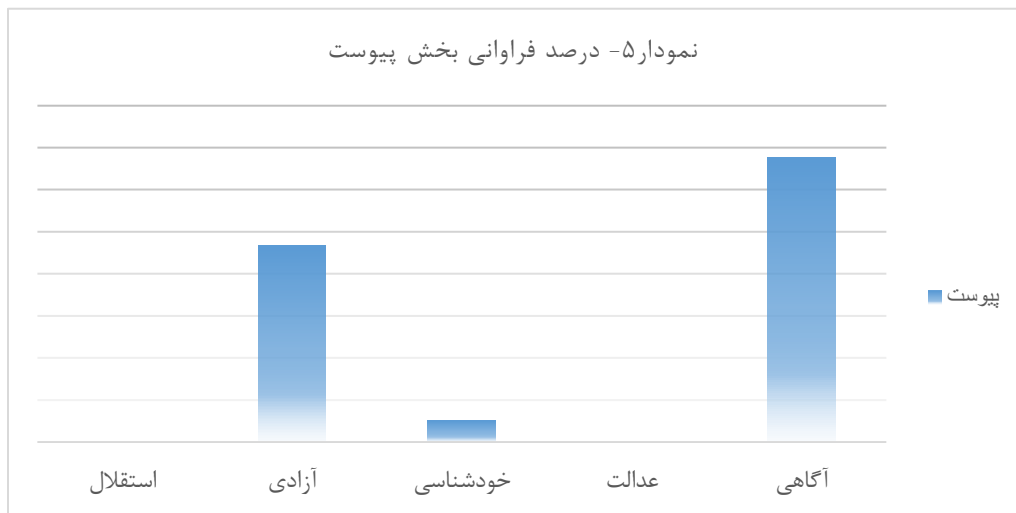
جدول آماری ۱۰- مؤلفه عدالت		
بخش	فراوانی	درصد
اول	۲۴	۶/۱۸
دوم	۳۱	۵/۹۲
سوم	۱۵	۲/۸۵
پایانی	۰	۰
پیوست	۰	۰
جمع	۷۰	۴/۴۵

جدول آماری ۹- مؤلفه خودشناسی		
بخش	فراوانی	درصد
اول	۵۴	۱۳/۹۱
دوم	۲۵	۴/۷۸
سوم	۶	۱/۱۴
پایانی	۰	۰
پیوست	۱	۱/۰۴
جمع	۸۶	۵/۴۶

جدول ۱۱- آماری مؤلفه آگاهی		
بخش	فراوانی	درصد
اول	۱۱۲	۲۸/۸۶
دوم	۷۱	۱۳/۵۷
سوم	۵۹	۱۱/۲۱
پایانی	نمونه‌دار ۱- درصد فراوانی ۵ بخش اول	
پیوست	۱۳	۱۳/۵۴
جمع	۲۵۷	۱۶/۳۳

۸- تحلیل یافته‌ها

با توجه به یافته‌های فوق در یک نگاه کلی می‌توان گفت که سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از لحاظ توجه به مؤلفه‌های تربیت سیاسی از منظر امام خمینی (ره) قوی و قابل قبول هست به نحوی که در اکثر پاراگراف‌های سند؛ حداقل یکی از مؤلفه‌ها وجود دارد.

در مجموع سند تحول بنیادین با ۱۵۷۳ پاراگراف و در پنج بخش اول، دوم، سوم، پایانی و پیوست مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و پنج مؤلفه تربیت سیاسی از دیدگاه امام راحل که شامل استقلال، آزادی، خودشناسی، عدالت و آگاهی می‌باشد مورد تحلیل قرار گرفت.

در فصل اول از این سند، در مجموع، ۳۸۸ پاراگراف مورد بررسی قرار گرفت که مؤلفه استقلال در ۴/۱۲ درصد، مؤلفه آزادی در ۳۱/۱۸، مؤلفه خودشناسی در ۱۳/۹۱، مؤلفه عدالت ۶/۱۸ درصد و مؤلفه آگاهی در ۲۸/۸۶ درصد پاراگراف‌ها موجود بود.

فصل دوم با ۵۲۳ عدد پاراگراف، مورد بررسی قرار گرفت که مؤلفه استقلال در ۲/۸۶ درصد، مؤلفه آزادی در ۶/۵ درصد، مؤلفه خودشناسی در ۴/۷۸ درصد، مؤلفه عدالت در ۵/۹۲ درصد و مؤلفه آگاهی در ۱۳/۵۷ درصد پاراگراف‌ها موجود بود.

فصل سوم با ۵۲۶ عدد پاراگراف مورد تحلیل قرار گرفت که مؤلفه استقلال در ۰/۵۷ درصد، مؤلفه آزادی در ۳/۴۲ درصد، مؤلفه خودشناسی در ۱/۱۴ درصد، مؤلفه عدالت در ۲/۸۵ درصد و مؤلفه آگاهی در ۱۱/۲۱ درصد از پاراگراف‌ها موجود بود.

بخش پایانی حاوی ۴۰ پاراگراف بود که بعد از بررسی مشخص گردید، مؤلفه‌های استقلال، آزادی، خودشناسی، عدالت در این بخش موجود نمی‌باشند و فراوانی صفر رادارند و مؤلفه آگاهی در ۵ درصد از پاراگراف‌ها موجود بود.

و اما آخرین بخش مورد تحلیل ما، بخش پیوست با ۹۶ عدد پاراگراف بود که بعد از بررسی مشخص شد که مؤلفه‌های استقلال و عدالت در این بخش موجود نمی‌باشند و فراوانی صفر رادارند. مؤلفه آزادی در ۹/۳۷ درصد، مؤلفه خودشناسی در ۱/۰۴ درصد و مؤلفه آگاهی در ۱۳/۵۴ درصد در این بخش موجود است.

۹- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در یک جمع‌بندی نهایی، کل پاراگراف‌های مؤلفه آگاهی در ۱۶/۳۳ درصد از پاراگراف‌های سند تحول موجود است که نشان از توجه مناسب و مکفی به این مؤلفه مهم دارد و نسبت به دیگر مؤلفه‌ها از فراوانی بیشتری برخوردار است. مؤلفه آزادی در ۱۱/۵۷ درصد از پاراگراف‌های سند تحول موجود است که درصد قابل توجهی هست و قابل قبول می‌باشد. سومین مؤلفه‌ای که توجه بیشتری به آن شده است، خودشناسی با ۵/۴۶ درصد بوده و بعد از آن مؤلفه عدالت با ۴/۴۵ درصد می‌باشد. از بین مؤلفه‌های تربیت سیاسی امام خمینی (ره) مؤلفه استقلال با ۲/۱۶ کمترین درصد را دارا می‌باشد، بنابراین به نظر می‌رسد، توجه بیشتر به این مؤلفه ضروری هست.

به‌طور کلی می‌توان گفت توجه خوبی به شاخص‌های تربیت سیاسی از دیدگاه امام در سند تحول بنیادین صورت گرفته است و ضرورت توجه نهاد آموزش و پرورش به تربیت سیاسی را بیش از پیش نمایان می‌سازد. تربیت سیاسی، مهم‌ترین نوع تربیت است که در تحقق اهداف مادی و معنوی جامعه نقش اساسی دارد. یکی از مشکلات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی جامعه ایران، غفلت از جامعه‌پذیری و گسست نسل‌های مختلف با آموزه‌ها و هنجارهای سیاسی و شکاف میان کارگزاران نظام با بخشی از جامعه (به‌خصوص نوجوانان و جوانان) است. عدم توجه به این امر باعث فزونی بی‌اعتنایی جوانان نسبت به سرنوشت کشور و آسیب‌پذیری آنان در برابر تبلیغات نادرست دشمنان می‌شود. امید است که مقاله رقم‌زده شده در این نوشتار، بتواند گوشه‌ای از دیدگاه‌های امام راحل را در مورد یکی از مقولات اساسی تربیت در نظام انقلابی، بازنمایانده باشد. منظره‌هایی که بایستی توسط اهل فکر و اندیشه، پیموده شوند و در نهایت زمینه لازم را برای معرفت منظومه فکری امام، میسر سازند.

۱۰- پیشنهادها و راهکارها

توجه جامع و کافی به تربیت سیاسی در بعد برنامه‌ریزی‌های کلان
ارائه راهکارهای عملیاتی در پرورش افراد باتربیت سیاسی شایسته
برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های آموزشی
ارائه الگوهای مناسب و معرفی و تبیین روش و سیره آنان
توجه مکفی و شایسته به تربیت سیاسی در محتوای درسی متریبان
تربیت سیاسی معلمان از جهت تأثیرگذاری مناسب بر متریبان
ایجاد پرسمان و گفتگوهای آزاد سیاسی در همه ابعاد

منابع

قرآن کریم

- آشتیانی، ملیحه و یمنی دوزی سرخابی، محمد (مترجم). (۱۳۷۵). **تحلیل محتوا** (نوشته باردن، لورنس). تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- آقا بخشی، علی. (۱۳۷۴). **فرهنگ علوم سیاسی**. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی.
- باقری، خسرو. (۱۳۸۶). **نگاهی دوباره به تربیت اسلامی**. تهران: مدرسه.
- پیروانی نیا، پونه. (۱۳۹۲). **تحلیل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از نظر میزان اهمیت به یادگیری سازمانی**. مجله دانشگاهی یادگیری الکترونیکی، ۴ (۳)، ۴۰-۴۸.

- خمینی، سید روح‌الله. (۱۳۶۴). **صحیفه نور**. تهران: انتشارات سروش.
- خمینی، سید روح‌الله. (۱۳۷۸). **صحیفه امام**. تهران: موسسه تنظیم و نشر امام خمینی (س).
- دره بیدی، صانعی. (۱۳۷۰). **فرهنگ فلسفه**. تهران: حکمت.
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). **لغت‌نامه دهخدا**. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- رحمانی، فؤاد. (۱۳۸۶). **جمهوری** (نوشته افلاطون). تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- رهبری، مهدی؛ بلباسی، میثم؛ قربی، سید محمدجواد. (۱۳۹۴). **هویت ملی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ج.ا.ایران**. نشریه مطالعات ملی، ۱۶ (۱)، ۴۵-۶۶.
- عنایت، حمید. (۱۳۷۸). **سیاست** (نوشته ارسطو). تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۳). **روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی**. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- سلحشوری، احمد؛ یداللهی، فریاد؛ محمدجواد؛ خنکدار طارسی، معصومه. (۱۳۹۱). **مبانی و مؤلفه‌های تربیت سیاسی از دیدگاه امام خمینی، پژوهش انقلاب اسلامی**، ۲ (۵)، ۱۱۱-۱۲۶.
- صفر حیدری، حجت؛ حسین نژاد، رزا. (۱۳۹۳). **نگاهی به جایگاه عدالت آموزشی در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش ایران**. پژوهش‌نامه مبانی تعلیم و تربیت، ۱۴ (۱)، ۴۹-۷۲.
- ضرابی، عبدالرضا (مترجم). (۱۳۸۵). **فلسفه تعلیم و تربیت** (نوشته جان الیاس). قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). عمید زنجانی، عباسعلی. (۱۳۹۰). **مبانی اندیشه سیاسی در اسلام**. تهران: مؤسسه فرهنگی اندیشه.
- قاضی‌زاده، کاظم. (۱۳۷۷). **اندیشه‌های فقهی - سیاسی امام خمینی ره**. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات استراتژیک ریاست جمهوری.
- قهرمانی فرد، کامیار؛ سید عباس زاده، میر محمد؛ میهمان‌دوست، حمید. (۱۳۹۱). **جهت‌گیری‌ها و ظرفیت‌های نظام آموزشی کشور در توسعه فرهنگ انس با قرآن کریم (با تأکید بر جهت‌گیری‌های تربیت قرآنی سند تحول نظام آموزش و پرورش)**. مجله مهندسی فرهنگی، ۶۷ و ۶۸، ۴۸-۶۵.
- نجفی، ابراهیم؛ احمدی، حسین. (۱۳۹۱). **اهمیت، نقش و کارکرد خانواده از دیدگاه اسلام و بررسی جایگاه آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش**. مجله خانواده و پژوهش، ۹ (۱)، ۷-۳۰.
- نقیب زاده، میر عبدالحسین. (۱۳۸۵). **نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش**. تهران: طهوری.